

Лудвиг фон Мизес за покупателната способност на парите и за тяхната неутралност

ас. Румен Андреев

УНСС, катедра „Социално-икономически теории“

Резюме: Тази статия тълкува някои аспекти от възгледите за парите на австрийския икономист Лудвиг фон Мизес. В началото на двадесети век той е първият учен, който свързва теорията за пределната полезност с цените на стоките, изразени в пари. Мизес показва пазарния произход на парите и как тяхната стойност се базира на полезността им, като стока за размяна. Класическата монография на Мизес по парична теория „Теория за парите и кредита“ става окончателната връзка между микроикономиката и макроикономиката. Според Мизес съществуват два мита в паричната област: митът за неутралните пари и този за стабилното равнище на цените. Неговата монетарна теория отхвърля и двата. Парите не са неутрални за икономическата система. Промените в количеството на парите провокират промени в относителните цени на стоките, в резултат на което едни индивиди стават по-богати, докато други стават по-бедни. Приносът на Лудвиг фон Мизес за монетарната теория обхваща шест десетилетия и засяга почти всеки неин аспект.

Ключови думи: пари, количествена теория за парите, неутралност на парите, пазар, инфлация, Лудвиг фон Мизес.

JEL: B25, E13, E31, E42, E52.

Една от областите на научното знание, в която австрийската школа постига значителни резултати, е паричната теория. Книгата „Теория за парите и кредита“ на Лудвиг фон Мизес поставя начало на прилагането на теорията за пределната полезност в паричната теория. Постиженията на Мизес в тази област дават възможност за монетарно обяснение на икономическия цикъл. Характерно за Мизес е, че успешно съчетава постигнатото от предходните поколения австрийски икономисти. Теорията за спонтанния произход на парите на Менгер Мизес усъвършенства с пределния анализ на стойността. Капиталът, който в теорията на Баверк е представен като избор между настоящи и бъдещи блага, Мизес излага в неговата паричната същност.

Ежедневното и широкото използване на парите при косвената размяна е направила незабележима тяхната важна роля за поддържане на системата на общественото сътрудничество под формата на размяна на блага. Системата на цените, в която участват и парите, дава представа за сравнителната ценност на стоките, за това, какво да се произвежда и какво не и как по най-добър начин да се използват наличните ресурси. Всяко силово вмешателство в тази система, гори и с най-добри

намерения, би довело до бързия ѝ разпад. Осъзнавайки това, според Мизес политическата класа вместо да регулира цените, се стреми да контролира парите. Финансирането на всяко ново държавно начинание е възможно да се осъществи чрез увеличаване на данъците. В съвременното общество, където политиците се борят за гласа на избирателите, това не е политически целесъобразно, поради което е разбираемо избягването на този начин на финансиране. Причината за успеха на кейнсианството според Мизес е в това, че създава впечатлението, че икономическата наука показва начин, чрез който държавата да раздава пари, без да ги е взела от някого.

Лудвиг Мизес и пределната полезност към парите

Паричните проблеми са в центъра на вниманието на икономическите теоретици – представители на австрийската субективна школа. Авторите от това направление на икономическата мисъл постигат значителни резултати в създаването на теория за парите. Въпреки че Карл Менгер¹, основоположникът на австрийската субективна школа, развива теория за произхода на парите, в която те са представени като резултат от непланираното индивидуално човешко действие, той не успява да даде отговор на въпроса как се определя стойността на парите, т.е. тяхната покупателна способност. Паричната теория в неокласическия икономикс остава отделена от субективната теория за стойността, която е основният фундамент на маргиналистката революция в икономическата наука.

Авторът, който изгражда теория, в която се интегрира теорията за стойността с тази за парите, е Лудвиг фон Мизес². Мъри Родбарт – един от най-ревностните последователи на Мизес, отбелязва, че австрийската теория за парите започва и свършва с монументалното произведение на Мизес „Теория за парите и кредита“³. Въпреки постиженията на Менгер и неговите ученици, никой от тях не осъществява връзката между реалния сектор на икономиката, където от пределната полезност и производителност се формират относителните цени на богатата, и абсолютните цени (т.е. цените на стоките, изразени в пари).

Изходно начало в австрийската теория за парите е техният икономически произход. Историческият опит показва, че посредникът на размяната произхожда от свободния пазар. Хората са установили, че могат да постигнат по-добър стандарт на живот, ако разменят стоки и услуги не чрез пряка размяна (бартер), а използвайки посредничеството на стоки, които, веднъж придобили статут на посредник на размяната, никой не ползва за потребление или производство.

Мизес започва своята парична теория с произхода на парите, като посочва условията, които са необходими за тяхното възникване, а те са: разделението на труда, частната собственост върху средствата за производство и стоките за потребление и свободната размяна на стоки и услуги. Какво и как да се произвежда, се решава от собствениците на средствата за производство и потребителите на крайни блага, а не от централен планиращ орган.

¹ Карл Менгер (1840-1921)

² Лудвиг фон Мизес е трето поколение австрийски икономист, студент е на Бьом Баверк. Роден е в Львов през 1881 г. Работи във Виена, Швейцария и САЩ. Преподавател и ръководител на нобеловият лауреат Фридрих Хайек.

³ Книгата излиза през 1912 г.

Основната функция на парите според австрийската школа е те да служат като *средство за размяна*. Онова, което отличава косвената размяна от пряката размяна, е ползването на посредник на размяната, какъвто са парите. Пряката размяна е възможна само когато съвпадат желанията на разменящите страни, което с икономическото развитие става все по-рядко. Много стоки имат ограничено и случайно търсене, докато други общо и постоянно. Първият вид стоки в директната размяна биха имали по-малки перспективи за реализация, отколкото вторите. Собствениците на този вид стоки ще са по близо до целта си, ако успеят да ги разменят за стоки, чието търсене е по-общо и постоянно, отколкото ако се придържат към пряката размяна. Така се появяват стоки, които са желани от продавачите и купувачите като посредник на размяната. Специалният им статут на най-пазарно търсени стоки увеличава разликата между тях и другите стоки и утвърждава тяхната позиция на посредник на размяната. Първоначално групата на тези стоки е по-голяма, но става все по-малка, докато остане една стока, която да служи като посредник на размяната.

Мизес следва Менджерова идея за спонтанния произход на парите. Тяхната поява е свързана със стремежа на хората да подобрят положението си в бартерната размяна. Косвената размяна чрез посредничеството на парите е породена от различията в реализирането на различните стоки и услуги. При бартерната размяна човек невинаги може да получи това, което му е необходимо в даден момент или ще му е необходимо в неопределено бъдеще за потребление или производство. Чрез посредничеството на парите хората разменят *бавно*- за *бързо* реализиращи се стоки, какъвто са парите.

Основната функция на парите според Мизес е да са посредник на размяната. Всички останали функции, като улесняване на кредитните сделки, измерване и съхраняване на стойността, според него произхождат от тази основна тяхна функция.

Идеята, парите да бъдат *измерители на стойността* и цените, произхожда от трудовата теория за стойността, според която размяната се извършва по обективните стойности на стоките. Установяването на субективната теория за стойността отхвърля еквивалентната размяна на стоките по техните обективни стойности, с което се премахва и необходимостта от използването на парите за измерител на тези стойности. Всеки субект има собствена скала за измерване на ценността на благата, която се променя в зависимост от обстоятелствата. Всяко действие е вид размяна, отделният човек калкулира както това, което може да получи при размяната на стоки и услуги, така и това, което може да произведе.

„Субективното остойностяване, което е центърът на всяко икономическо действие, единствено подрежда стоките в реда на тяхната значимост, а не измерва тяхната значимост“⁴.

Според неокласическата икономическа теория размяната е възможна само когато стоките, участващи в нея, са на различно място в скалите на разменящите ги страни, като продължава до изравняване на полезностите, които получават разменящите субекти. Оценката е психологическа и не е необходимо за нея да се използва посредничеството на парите, за да се извърши остойностяване на стоките. Субективна стойност не може да се измери.

⁴ Mises, The Theory of money and Credit, The Foundation for Economic Education, Inc. Irvington-on-Hudson, New York, 1971, p. 39.

Според Мизес пределната полезност на парите се определя от два източника. От една страна, от стойността на стоките, които могат да се закупят срещу пари, а от друга, от това, че парите могат да се използват за бъдеща размяна. Свойството на парите да се разменят срещу стоки Мизес определя като *обективна разменна стойност* на парите, а функцията им да служат за бъдеща размяна – като *субективна стойност*⁵.

Важен елемент от теорията за парите е въпросът за *обективната разменна стойност* на парите, т.е. тяхната *покупателна способност*. Принципите, определящи стойностите на обикновените стоки, са различни от тези за стойността на парите, като от решаващо значение за последните е *обективната разменна стойност*. Принципът на пределната полезност, определящ разменните равнища между две стоки, не може да се приложи при размяната между пари и стоки. Полезността на парите зависи от тяхната *обективна разменна стойност*. Те се оценяват субективно само в зависимост от стоките, които могат да се получат срещу тях при размяната. Пределната полезност на парите зависи от пределната полезност на стоките, които може да получи индивидът срещу пари. Необходимо е парите да притежават покупателна стойност, която да не е получена от пределната полезност на стоките, срещу които се разменят.

„...Остойносттаването на паричната единица от индивидите е възможно само при до-

пускането, че разменното отношение вече съществува на пазара между парите и други-те икономически стоки“⁶.

Виксел⁷ е авторът, според който *обективната разменна стойност* не се определя по време на процеса на размяна между парите и останалите стоки. Следователно стоковият пазар няма връзка с равнището на цените в пари. Виксел стига до извода, че за определяне на равнището на цените в пари трябва да се търси връзка между стоковете и паричните пазари. Такава връзка според него е отношението между „естествен“ и „паричен“ лихвен процент⁸.

Мизес се стреми да определи онова равнище на покупателна способност на парите, което е действително и отклоненията от което могат да се определят като „високи“ и „ниски“. Изследването се връща към онзи момент, в който парите имат стойност на обикновена стока и не функционират като посредник при размяната. От този момент хората придобиват стоки не за собствено потребление, а за да ги използват за размяна, с намерение срещу тях да получат стоки, които действително желаят да използват за потребление. Индивидите оценяват и поддреджат стоките в реда на тяхната полезност и допълнително оценяват парите за това, че могат да служат като посредник на размяната, като и двете оценки на стоките са в съответствие със закона за пределната полезност.

⁵ Мизес приема анализа за парите на австрийския икономист Фридрих Визер (1851-1926). Следвайки класическата дихотомия за полезна и разменна стойност, Визер формулира тези две страни на стойността от гледна точка на пределната полезност. Разменната стойност той разглежда в обективен и субективен смисъл. Субективна е стойността, която купувачите и продавачите определят за благата преди размяната и зависи от специфичните условия и предпочитания на участващите в размяната страни. Обективната разменна стойност на дадена стока може да се изрази в единици от груга стока, като при съвременните икономически условия обективната разменна стойност на всяка стока се изразява в пари и представлява цената на стоката.

⁶ Mises, *Theory of money and credit*, p. 120. The Foundation for Economic Education, Inc. Irvington-on-Hudson, New York, 1971.

⁷ Кнут Виксел (1851-1926) – шведски икономист

⁸ Wicksell, K., *Interest and Prices*, New York: Augustus M. Kelley, [1898] 1962.

След установяването на стойността на парите Мизес преминава към изследване на промените и причините за тях в обективната разменна стойност на парите и стоките. Разделя ги на фактори, които влияят върху паричната страна, и такива, които влияят върху стоковата страна в разменното отношение „пари – стоки“. Сложността за определяне на отношението произтича от това, че дори да не се променя оценката на индивида за определена стока, промяната в условията, отнасящи се за другата стока, участваща в размяната, би довела до изменение в разменното отношение. Факторите, определящи цените на стоките, винаги влияят върху двете стоки, участващи в размяната.

Формирането на цените според неокласическата теория е резултат от търсенето и предлагането на стоките, като колебанията в цените се обуславят от количеството на стоката. Друг определящ момент в ценообразуването е обемът на сключените сделки. Тази теория, от една страна, обхваща всички фактори, мотивиращи хората да купуват и продават, но от друга, залага само на количествени зависимости, което е съществен неин недостатък.

Инструментариумът на търсенето и предлагането може да се приложи както към колебанията в относителните цени на стоките, така и към измененията в стойността на парите.

„...Когато хората осъзнаят факта, че стойността на парите е променлива и се откажат от наивната концепция за парите като непроменлива мярка на стойността, те започват да обясняват тези промени също с количествени изменения в предлагането и търсенето“⁹.

Връзката, която съществува между промяната в стойността на парите и изменението в търсенето и предлагането на пари, според Мизес е вярната основа на количествената теория и „крайъгълен“ камък в теорията за стойността на парите, но освен това вярно предположение количествената теория не успява да предложи нищо, с което да обясни механизма на колебанията на стойността на парите.

Мизес прилага към парите същия инструментариум на анализа, който използва и неокласическата икономическа теория при определянето на стойността на стоките, въпреки че парите имат особен статут на посредник на размяната. Търсенето на пари съществува, защото те са икономически блага, от които хората винаги се стремят да имат в свое разпореждане на определени наличности. Размерът на тези парични наличности не е случаен, а предварително планиран.

„Действащите лица установяват равнището на оставащите им на разположение парични наличности, които считат за достатъчни. Изпълнявайки своите решения, те се отказват от покупки на стоки, акции, ценни книжа и продават подобни активи, или обратно, увеличават техните покупки. Парите в това отношение не се отличават с нищо от другите стоки и услуги. Търсенето на пари се определя от поведението на хората, стремящи се да ги придобият, за да увеличат своите парични наличности“¹⁰.

Прилагайки пределната полезност по отношение търсенето на пари, Мизес установява, че за разлика от другите стоки пределната полезност на парите намалява в много по-малка степен, поради което тя

⁹ Mises, Theory of money and credit, The Foundation for Economic Education, Inc. Irvington-on-Hudson, New York, 1971, p. 129.

¹⁰ Mises, Human action, The Foundation for Economic Education Inc, by Fox & Wilkes San Francisco, 1996, p. 404.

дори може да се пренебрегне при анализа. Но е некоректно да се допусне, че *търсенето на пари е неограничено*. Хората винаги имат желание да придобият повече пари, но търсенето на пари се определя от индивидуално кеш-баланс равнище на индивидите и допълнителното количество пари, което те придобиват или инвестират, или използват за текущо потребление.

Австрийските икономисти разглеждат икономическите блага, разделяйки ги на две големи групи: блага, задоволяващи пряко човешките нужди (това са стоките за потребление или благата от първи ред), и блага, косвено задоволяващи човешките желания (производствените блага от по-висок ред). Включването на парите в тези групи според Мизес е неуместно. Следвайки анализа на К. Книи¹¹, той отделя парите като специална група от стоки, представляваща посредник на размяната и непринадлежащи нито към производителните, нито към потребителните групи от блага.

Особеност в *търсенето на пари* е това, че парите като икономическо благо се търсят не само за потребление и производство, но и за бъдеща размяна. Това качество на средството за размяна допълнително повишава неговото търсене.

Парите според Мизес не са абстрактен измерител на стойността, а като икономическа стока ценността им се определя от тяхната полезност или ползата, която човек очаква да получи от тях. Несигурността и непредвидимостта на пазара карат хората да имат в запас известно количество пари, очаквайки изменения и резултати, които за тях са неизвестни.

„Пазарът винаги се намира в движение и изменение. Именно поради това, че съществуват колебания, съществуват и парите. Парите са елемент от измененията не защото се „обръщат“, а защото се съхраняват в наличност“¹².

Паричният пазар определя величината на покупателната способност на парите. Разликата със стоковите пазари е, че всеки индивид се стреми към парите независимо от това, какво количество пари се намират в обръщение. Търсенето и предлагането на пари определят равнището на покупателната способност, при което не съществува излишък или недостиг на пари. Изменението на количеството пари при по-голямо парично предлагане по никакъв начин не може да увеличи функциите, които извършват парите, но може да промени паричните наличности у хората, които се стремят да възстановят реалните си наличности чрез потребление и инвестиции.

„Количеството на парите на разположение в цялата икономика винаги е достатъчно, за да осигурят на всеки всичко, което парите правят или могат да правят“¹³.

Според Мизес опитите да се въздейства върху пазарното определяне на покупателната способност чрез увеличаване на паричното предлагане водят само до неблагоприятни резултати. След като държавата е присвоила функциите на паричното предлагане, всичко което тя извършва с цел да повлияе върху покупателната способност зависи от субективното мнение на управляващите. Тъй като парите не са неутрални и покупателната способност стабилна, това винаги става в интерес на една група от хора за сметка

¹¹ Karl Knies (1821-1898) – немски икономист, представител на немската историческа школа. Възгледите си за парите представя в книгата „Money and Credit“ (1873).

¹² Mises, Human action, The Foundation for Economic Education Inc, by Fox & Wilkes San Francisco, 1996, p. 418.

¹³ Mises, Human action, The Foundation for Economic Education Inc, by Fox & Wilkes San Francisco, 1996, p. 421.

на другите групи. Намесата на държавата в паричното предлагане не е подчинена, нито се извършва в интерес на общото благо на гражданите.

Промените в покупателната способност на парите Мизес свързва с термините „инфлация“ и „дефлация“. Според него те са некоректни и са свързани с погрешното разбиране за неутралността на парите. След като покупателната способност се определя на пазарен принцип и е постоянно променяща се, не може да съществува само инфлация или само дефлация. Тези термини игнорират перманентните колебания в покупателната способност и се отнасят само до големите изменения в покупателната способност, като намаляването на покупателната способност определят като „инфлация“, а нейното увеличаване като „дефлация“.

Теоретичното разбиране за инфлация и дефлация в миналото се свързва с промяна в предлагането на парите в обръщение. Съвременното разбиране за тези термини, тяхната употреба в случаи на промяна в търсенето и предлагането на стоките и в равнището на работните заплати според Мизес е неправилно. Пример за това е използването на термина „инфлация“, който се свързва с неизбежните последици от инфлацията, каквито са увеличаването на цените и работните заплати.

„Очевидно, че тези нови, модни значения на термините „инфлация“ и „дефлация“ се отклоняват и водят към объркване и е необходимо да бъдат безусловно отхвърлени“¹⁴.

В „Теория за парите и кредита“ Мизес излага собствено разбиране за термините „ин-

флация“ и „дефлация“. Първоначалните му възгледи по дефинирането на тези явления не са особено прецизни и съвместими с теорията му за не-неутралността на парите. Инфлацията той свързва с увеличаването на количеството на пари, включително и *дове-рени пари*¹⁵, и некореспондиращата с него нужда от пари, вследствие на което намалява покупателната способност. Дефлацията пък е явление, при което намаляването на количеството на парите не съответства на търсенето им, в резултат на което се увеличава тяхната покупателна способност. Покупателната способност според Мизес е постоянно променяща се и не би могла да се задържи трайно в едно от двете състояния. Неспособността да се измерят колебанията в покупателната способност обаче не намалява теоретичната стойност на анализа. По-късно в „Човешкото действие“ Мизес е по-прецизен с теорията си за не-неутралността на парите, като утвърждава, че всяко изменение на количеството пари предизвиква изменение в *относителните цени*¹⁶.

Намаляването и увеличаването на парите в икономическата система винаги оказват влияние върху цените на стоките в различна степен и по различно време. Мизес допуска, че държавата пуска в обръщение допълнително количество пари. Тези пари тя използва, за да закупи стоки и услуги, с което увеличава търсенето им и съответно техните цени. В случай че държавата използваше за покупката на тези стоки и услуги пари, получени от данъците на гражданите и фирмите, цените на стоките, които държавата купува, се увеличават, а цените на останалите стоки падат поради намаляването им търсене. Но ако държавата използва пари, които не произтичат от данъци, а са резултат от

¹⁴ Mises, Human action, The Foundation for Economic Education Inc, by Fox & Wilkes San Francisco, 1996, p. 424.

¹⁵ Заместители на пари, които не са покрити с реални активи.

¹⁶ Цени, които изразяват субективните предпочитания на потребителите и производителите.

увеличено парично предлагане, количеството пари, които остават у населението и фирмите, не намалява и цените на стоките, които те ползват, се запазват. Собствениците на стоки и услуги, от които държавата купува, получават повече пари и са в състояние да купуват повече отпреди, което увеличава цените на купуваните от тях блага. Процесът на увеличаването на цените се осъществява по различно време и в нееднаква степен за различните стоки и услуги и по различен начин засяга богатството на отделните икономически субекти. Едни хора продават на високи цени и купуват на ниски, други купуват на високи цени и продават на ниски, едни са станали богати, други бедни.

А. Мизес за неутралността на парите

В „Човешката дейност“ Мизес отбелязва, че една от най-често срещаните грешки е „лъжливата“ идея за *неутралността* на парите. Критикувайки количествената теория за парите с нейния „*холистичен*“ характер, Мизес твърди, че изводите, които постулира тя за общо равнище на цените, което се повишава и намалява пропорционално на изменението на количеството пари в обръщение, са изцяло погрешни и не съответстват на дедуктивния подход на *каталактиката*¹⁷. Съществен неин недостатък според него е това, че изменението в количеството пари не оказва въздействие върху цените на всички стоки и услуги по едно и също време и в една и съща степен. Друг извод, който прави Мизес, е, че с промяна на покупателната способност на паричната единица се променят и взаимоотношенията между купувачи и продавачи.

Парите реагират на всяка пазарна промяна. Тяхната реакция става причина да се предиз-

викат следващи пазарни изменения, те от своя страна пораждаат други изменения и т.н. Измененията в паричния сектор са свързани и предизвикват промените в реалния сектор, и обратно. Съществената функция на парите е да са елемент и движеща сила на тези изменения, което изключва въпроса за тяхната неутралност.

Мизес разглежда измененията на покупателната способност на парите, предизвикана от въздействието на парични и на реални фактори. При изменения, породени от парични фактори, се извършва преразпределение на богатството на индивидите, едни стават по-богати за сметка на обедняването на други. Измененията в покупателната способност на парите, предизвикани от изменения в реалния сектор, най-често са причинени от промяна в търсенето на едни стоки и насочването на купувачите към други. Тези изменения не предизвикват преразпределение на богатството на индивидите, увеличаването на богатството на едни хора не става за сметка на обедняването на други.

Мизес акцентира върху това, че новите пари навлизат в икономическата система през определена точка, където се извършва доброволна размяна на стоки и услуги. Новите пари не навлизат равномерно и този процес по различен начин се отразява върху богатството на различните хора в зависимост от това, дали те по-рано или по-късно имат достъп до новосъздадените пари. Икономическите агенти, които получават новите пари на по-късен етап, търпят загуба поради факта, че купуват стоки и услуги на по-високи цени през по-голяма част от времето, необходимо на парите за навлизане в икономическата система.

Според неокласическата икономическа теория увеличаването на производството на

¹⁷ Терминът, който Мизес използва за описание на пазарния рег.

стоките увеличава тяхното предлагане, с което цената им намалява. При неизменно количество пари в икономическата система това е свързано с необходимо преразпределение на производствените ресурси, тъй като се променят структурните цени на факторите за производство. Някои производители осъществяват печалба, други търпят загуба. Ресурсите, заети в отрасли, в които се търпи загуба или по-ниска печалба, започват да се насочват към по-печеливши отрасли. Свободният пазар изпълнява задачата на преразпределение, координиране и ново приспособяване на производствените ресурси. Увеличаването на количеството пари в този момент може да затрудни тези процеси на отстраняване на временните неравновесия на пазара, като ги намали или дори прекрати, но не може да отстрани преразпределението на ресурсите.

Критик на агрегираните величини, с които си служи количествената теория за парите, Мизес счита, че понятията като съвкупно предлагане на пари, скорост на обръщение на парите и равнище на цените имат за цел да докажат валидността на количествената теория на парите, чиято същност е само едно математическо уравнение и не отразява реално действията на отделните индивиди, като по никакъв начин не влияе върху тяхното поведение и ежедневни решения.

Изменението в параметрите от уравнението на размяната от количествената теория не дава информация как се извършва самата промяна. Не показва взаимодействията между отделните субекти, които довеждат до изменения в структурата на относителните цени.

Недостатък на количествената теория е, че не успява да обясни връзката между увеличението на количеството на парите и скоростта на обръщение. Увеличението на

количеството пари според Мизес предизвиква намаляване на тяхното търсене. Хората започват да намаляват паричните си наличности. Очакванията, че увеличаването на количеството на парите ще продължи и цените на стоките ще продължат да нарастват, ускоряват инфлационните процеси. Стремейки се да съхранят богатството си, хората започват да предявяват търсене към стоки, без значение дали те са им необходими и колко пари ще платят за тях, докато се достигне точка, при която се разрушава паричната система и всички сделки с участие на парите се прекратяват.

При разрешаването на паричните проблеми икономистите трябва да се откажат от обобщения като: обем на търговията, количество и обръщение на парите. Трябва да се приеме фактът, че търсенето на пари е резултат от предпочитанията на индивидите в пазарната икономика. Парите не просто циркулират в икономическата система, те винаги се намират в паричните наличности на хората. Решенията на хората за размера на техните парични наличности, т.е. предимствата и недостатъците да притежават повече или по-малко пари в брой, определят покупателната способност на парите.

Промените в паричното предлагане не могат винаги и в една и съща степен да се отразят върху всички икономически агенти и техните оценки. Затова и промените в цените не засягат всички стоки по един и същ начин и по едно и също време. Следователно изводът, който прави количествената теория за парите, че цените на всички стоки се увеличават и намаляват пропорционално на увеличаването и намаляването на количеството на парите, е погрешен. Реалистичното виждане за последиците от паричната политика изисква изучаване на паричните промени върху малките социални групи, които първи са изпитали промяната, а оттам

и разпространяването на ефекта върху икономическата система като цяло.

Литература

1. Mises, L., Theory of Money and Credit, New York, 1971.
2. Mises, L., Human action: A Treatise on economics, San Francisco, 1996.
3. Mises, L., Causes of economics crises, Ludvig von Mises institute.
4. Mises, L., Epistemological problems of economics, Ludvig von Mises institute.
5. Rothbart, M., The Austrian theory of money, Ludvig von Mises institute.
6. Mises, L., Money, method, and market process, Ludvig von Mises institute.
7. Cocharn, J. P. and Steven T. Call, Free banking and credit creation: implication on business cycle theory.
8. Thornton, M., Mises versus Fisher on money, method and prediction: Case of great depression.
9. Paul, Ron, Mises and Austrian economics, Ludvig von Mises institute.
10. Hayek, F., Monetary theory and trade cycle.
11. Wicksell, K., Interest and Prices, New York: Augustus M. Kelley, [1898] 1962. **VA**